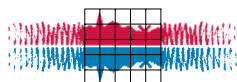

Variatie op het erf
Steenuil onder de pannen

COLOFON

Landschapsbeheer Nederland

STONE
Steenuilenoverleg
Nederland

HET WERK VAN VOGELBESCHERMING NEDERLAND EN
LANDSCHAPSBEHEER NEDERLAND
WORDT ONDERSTEUND DOOR DE NATIONALE POSTCODE LOTERIJ.

DIT IS EEN BROCHURE IN HET KADER VAN HET PROJECT 'NAAR EEN AANTREKKELIJK LEEFGEBIED VOOR MENS ÉN STEENUIL'. DIT PROJECT WORDT GEFINANCIERD DOOR VOGELBESCHERMING NEDERLAND, LANDSCHAPSBEHEER NEDERLAND, DE NATIONALE POSTCODE LOTERIJ, HET PRINS BERNHARD CULTUURFONDS EN HET VSBFONDS.

UITGAVE

Vogelbescherming Nederland, Landschapsbeheer Nederland, SOVON Vogelonderzoek Nederland, STONE Steenuilenoverleg Nederland, 2006

TEKST

Koos Dijksterhuis

BUREAU REDACTIE

Barend van Gernerden, Paula Huigen

INTERVIEWS

Koos Dijksterhuis, Paula Huigen

MET MEDEWERKING VAN

Emiel Blanke, Theo Custers, Gerald Derksen, Ronald van Harxen, Jan van 't Hoff, Frans Jacobs, Joep van de Laar, Marc van Leeuwen, Aad van Paassen, Alex de Smet, Pascal Stroeken en Frank Willems.

VORMGEVING

Kees Klaver, Badhoevedorp

ILLUSTRATIES

Elwin van der Kolk (pag. 11-14),
Peter van Straaten (pag. 5)

DRUK

Onkenhout groep, Almere

PAPIER

Omslag: 250 gr Mega Matt
Binnenwerk: 135 gr Mega Matt

OPLAGE

18.500

FOTOGRAFIE

Foto Natura: Flip de Nooyer (p. 17 onder), Wim Smeets (p. 19, 32), Wim Weenink (p. 16 huismus, p. 20 onder, p. 30), Jan Vermeer (p. 20 boven), Rob Reijnen (p. 22, 27), Lars Soerink (p. 15), Lida van den Heuvel (p. 16 meikever), Hugo Willocx (veldmuis p. 16), Gerard de Hoog (p. 23 boven), Michael Leach (p. 26 onder), Dietmar Nill (p. 28)
AGAMI: Chris van Rijswijk (cover steenuil), Han Bouwmeester (p. 4, 8, 24-25)
Hans Hut (p. 9, 18); Gerard Alferink (p. 23 onder); Agaath van Ommen-van Oortmerssen (p. 31); Koos Dijksterhuis (p. 7); Barend van Gernerden/Vogelbescherming (cover landschap, p. 6); Paula Huigen/Vogelbescherming (p. 17, 21 boven, 29); Ronald van Harxen/STONE (p. 3, 21 onder, 26).

	PAG
1 STEENUILEN OP HET ERF	7
2 LANDSCHAPSPUZZELS	9
3 HELP DE STEENUIL AAN VOEDSEL	12
4 HELP DE STEENUIL AAN EEN BROEDPLAATS	13
5 HELP DE STEENUIL MET UITKIJKEN	15
6 STEENUILMYTHEN	20
ADRESSEN EN WEBSITES	31

"WORDEN JULLIE NOU NIET GÈK
VAN DIE VOGELS, DE HELE DAG?"

1 STEENUILEN OP HET ERF

Fietsend of wandelend door boerenland, kletsend op een erf of pauzerend bij een vervallen schuur kan het gebeuren. Ineens golft een kleine, bolle vogel tevoorschijn, vliegt laag voorbij en ploft neer op een molshoop, een paal of een muurtje. Een bolletje waaruit twee gele oogjes bliksemen. Het kan gebeuren maar het gebeurt niet vaak. Vooral in het noorden en grote delen van het westen van Nederland is de steenuil in de laatste dertig jaar een zeldzame verschijning geworden. In het oosten en zuiden van ons land houden ze beter stand, hoewel ze ook daar achteruitgaan. Broedden er in Nederland rond 1980 nog zo'n tienduizend paren, twintig jaar later waren dat er nog maar zesduizend. De

steenuil prijkt inmiddels op de Rode Lijst van onze kwetsbare en bedreigde broedvogels. Als het langere tijd bergafwaarts gaat met een soort is er meestal gebrek aan voedsel en/of broedgelegenheid, gebrek aan leefgebied dus. Het leefgebied kromp door stads- en vooral dorpsuitbreidingen, en door de aanleg van industrieterreinen en wegen. Bovendien is het resterende leefgebied sterk veranderd. De steenuil bewoont erven op het platteland en houdt van een afwisselend landschap rond dat erf. Knotbomen, hoogstamfruitbomen en vervallen bouwsels om in te broeden, oude kippenhokken, takkenbossen, heggen en schuurtjes om in te schuilen, schapenweides, slootranden, hagen

Stainoeln-bedrijf op het Grunneger laand

en houtwallen om te jagen. We hebben ons platteland simpelweg te netjes opgeruimd voor steenuilen. Maar niet alle mensen zijn zo netjes. Hier en daar broeden zelfs in de opgeruimdste delen van ons land nog steenuilen op dat ene erf dat nog prettig rommelig is. De bewoners ervan vinden het geweldig leuk: zo'n koddig uiltje dat met zijn gele oogjes het erf overziet. Ze willen maar wat graag rekening houden met hun gevederde kostgangers en dat blijkt helemaal niet zo moeilijk.

Iedereen die op het platteland of aan de dorpsrand woont – in een huis of op een boerderij – kan het steenuilen naar de zin maken. Als u in het (half)open gebied woont, kunt u dat ook! Door dingen te doen, maar vooral te laten. Door bijvoorbeeld die ene kier in het schuurdak open te laten, dat al wat oude schuurtje te laten staan, door een boom te knotten of een takkenbos te laten liggen kunt u misschien steenuiltjes verleiden bij u te nestelen. Met een nestkast maakt u het voor de steenuil helemaal aantrekkelijk. Zo broeden in de kleinschalige landschappen van Oost- en Zuid-Nederland veel steenuilen in de honderden nestkasten die er zijn opgehangen. En ook al komen er niet meteen steenuilen op af, reken maar dat uw erf er vogel- en bloemrijker door wordt! Want veel soorten planten en dieren leven het liefst in een omgeving die geschikt is voor steenuilen: pinksterbloem, boterbloem, meidoorn, veldmuizen en bosmuizen, duiven, patrijzen, gorzen, vinken en mussen; ze profiteren allemaal mee met de steenuilen.

Kortom, met een beetje aandacht voor het erf maken we het boerenland een stuk fraaier en helpen we de steenuil uit zijn benarde positie. U leest daar alles over in deze brochure. Doet u mee?

'Mijn tante herinnerde zich uit haar jeugd dat er al steenuilen op de boerderij zaten', vertelt akkerbouwer Jan Enne Haack, 'rond 1920 dus.' Op zijn uit 1879 daterende boerderij Lammerburen bij Electra aan het Groninger Reitdiep was akkerbouwer Haack in 1992 de eerste in de omtrek die met agrarisch natuurbeheer

begon. 'De dijk van het Reitdiep, ooit een zeedijk, was versleten en hebben we opgehoogd. Er grazen schapen op het extensief beheerde gras. We hebben er een strook ingezaaid met bloemen. Het leeft er van de muizen en insecten, alleen al achttien soorten dagvlinders! Aan beide kanten flankeren afrasteringen de dijk, met paaltjes waarop vaak een steenuil zit.'

Haack heeft een deel van zijn schuur ingericht als uilen-voorlichtingsruimte. Hier ontvangt hij uilenliefhebbers. Natuurwerkgroepen pluizen er uilenballen uit. Er ligt nog een doos vol van het kuiken dat vorig jaar door de warmte te vroeg uit het nest verjaagd was en in een ijlings met hooi gevulde kruitwagen verder grootgebracht is. 'Via een bewakingscamera konden we meekijken zonder de uilen te storen.'

Op Haacks erf groeien fruitbomen, er staan heggen en er liggen enorme bossen snoeihout. 'Je moet voor uilen niet te netjes zijn', waarschuwt hij. De kuikens fladderen uit het nest als ze nog niet kunnen vliegen en zijn niet bedreven in het afschudden van belagers. 'Een uilskuiken moet de wijsheid van zijn ouders nog leren', voegt Tineke Haack toe. Ze herinnert zich een verkeersopstopping op de landweg verderop, waar de kuikens op het plaveisel waren gaan zitten. Onhandig gemanoeuvrer van automobilisten met de handen in het haar. 'Gelukkig fietste onze dochter erlangs, die de kuikens een eind van de weg op een paaltje zette.'

Op vier zomeravonden organiseert Haack steenuilen-excursies. Zie www.lammerburen.nl

1 STEENUILEN OP HET ERF

A A N G E N A A M   K E N N I S M A K E N

Steenuilen zijn vooral actief in de schemer. In de avond en vroege morgen gaan ze op pad. Maar in de broedtijd jagen ze ook wel overdag. Een steenuil is nauwelijks groter dan een merel maar lijkt stukken forser door zijn opgezette verenkleed. De verenkrans op zijn ronde kop pie fungeert als oorschelp – handig bij de jacht. Steenuilen vreten alles wat ze te pakken kunnen krijgen: kevers, larven, nachtvlinders, regenwormen, muizen, kikkers, kleine vogels... Kleinschalig, halfopen landschap met lage vegetatie heeft hun voorkeur. Oude bomen, nisjes in schuren en gebouwen of nestkasten bieden de vogels broedplaats. Ze jagen vanaf een uitkijkpost: boom of paaltje, golven geluidloos op hun doelwit af, dat ze vaak rennend overmeesteren. Daarom hebben steenuilen lange poten. Maar in al te hoog gras lukt dat rennen niet meer en vinden hun prooien dekking. Vandaar dat begraasd gras de voorkeur heeft. Rond een geliefde zitplek kunnen braakballen liggen: ruim drie bij één centimeter groot, vol haren, botjes en keverschildjes. Steenuiltjes houden van een zonnebad. Op heldere dagen koesteren ze zich in de zon, uit de wind en vlakbij een hol. Bij gevaar zijn ze dan zo weer in dekking. Steenuilen zijn honkvast en partnertrouw. Een gebied van een vierkante kilometer kan, afhankelijk van de geschiktheid, één tot vijf paartjes herbergen. Daar kunnen ze het een uilenleven lang volhouden. Gemiddeld is dat ongeveer 4 jaar, maar er zijn uitzonderingen tot wel 15 jaar oud. Overigens is de sterfte onder jonge steenuilen groot, zeker na een lange, koude winter met veel sneeuw. Meestal haalt ongeveer 70% van de jongen de eerste lente niet. Na een zachte winter laten de mannetjes soms al in januari, als de winter aanhoudt pas eind maart,

in de schemer hun langgerekte baltsroep horen. Eind april is de band weer bezegeld en legt het vrouwtje meestal drie tot vijf eieren. Het nest is eigenlijk geen echt nest. In een holte liggen de eieren in een krans van vertrapte braakballen en vergane prooiresten. Alleen moeder steenuil broedt. Na een week of vier kruipen de kuikens uit het ei. Het duurt ongeveer een maand voor ze het nest verlaten, waarna ze in een week tijd leren vliegen en anderhalve maand door hun ouders worden (bij)gevoerd. Als ze dan niet zelf aan de zwier gaan, jagen hun ouders ze het erf af. Ze zoeken meestal op minder dan tien kilometer een eigen territorium.

RUIMTE VOOR DE STEENUIL

Ooit vormde de in Nederland zo goed als uitgestorven hamster plagen op het platteland. Een akkervogel als de veldleeuwerik is van een van onze algemeenste vogels in dertig jaar tijd zeldzaam geworden. Mussen, muizen, kevers, libellen en vlinders; het zijn er minder dan ooit. Met de ruilverkaveling en de steeds intensievere landbouwproductie bleef er voor de voor Nederland typerende boerennatuur niet zoveel ruimte over. We kunnen niet terug naar vroeger. Dat hoeft ook niet. Gelukkig kunnen we dankzij wat eenvoudige maatregelen wél vooruit naar een toekomst met ruimte voor steenuilen en andere plattelandsdieren. Er worden al stappen gezet in die richting. Op veel plekken worden knotwilgen geplant, houtwallen en hoogstamboomgaarden aangelegd, vaak door natuurverenigingen van boeren. Productief

en tóch schilderachtig boerenland – het kan, zeker op en rond het erf.

Er zijn boeren die akkerranden inzaaien met grasmengsels die precies aan de wensen van muizen en zangvogels voldoen. Die vormen een goede dis voor uilen en roofvogels. Sommigen zorgen ook nog voor ouderwetse versieringen als knotwilgen, enkelen laten de tochtgaten in hun schuur open. En er zijn er die daar speciale kasten ophangen voor steenuilen. Zodat die behalve voedsel ook een woonplaats vinden. Dat ze dat doen is geweldig voor de steenuil, voor allerlei andere dieren en planten, voor het landschap en voor mensen die van dat landschap genieten. En ze doen het voor zichzelf. Wie eenmaal die kleine, bolle vogels met hun felle, gele oogjes op het erf heeft, wil ze nooit meer kwijt!

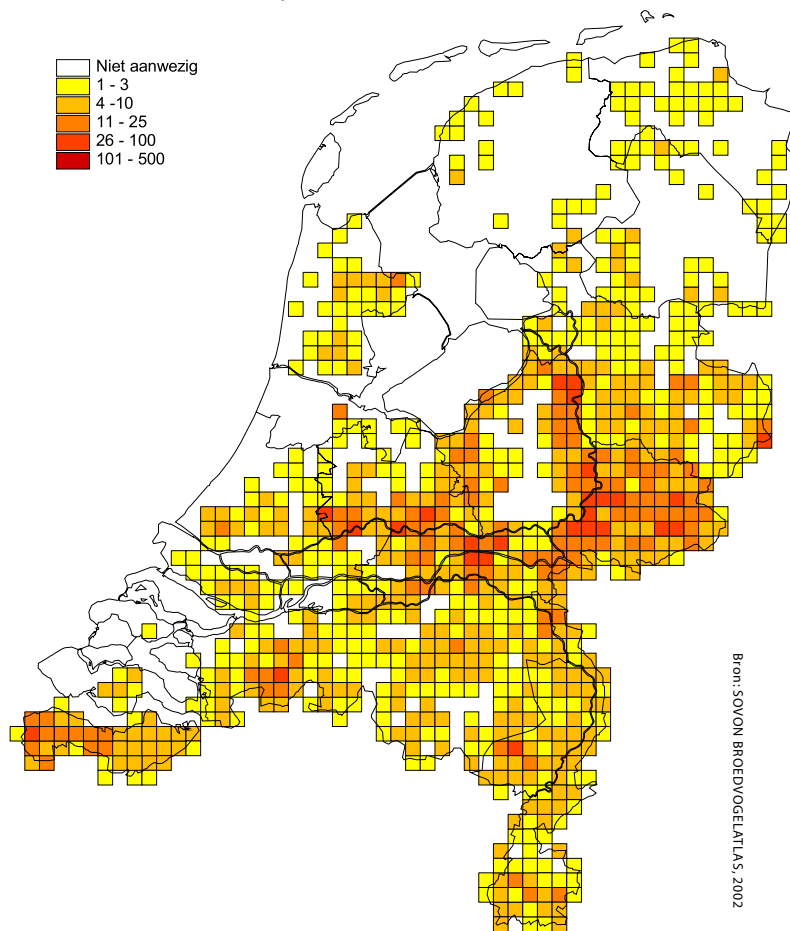
1 STEENUILEN OP HET ERF

WAAR ZIJN ZE?

Langs de grote rivieren, in de Achterhoek, Zeeuws-Vlaanderen, Zuid-Limburg en grote delen van Overijssel en Brabant houden steenuilen het aardig vol. Het merendeel van de naar schatting zesduizend paren woont daar. Steenuilen trekken nauwelijks. Als er eentje dood gaat moet er in de buurt een vrijgezel zijn die de dode kan vervangen, anders is het gedaan met het broedpaar. Dat er bij boer Haack in Groningen (pagina 7) zomaar een vervanger was, nadat een van de uilen onder een auto kwam, was opmerkelijk. In de provincie Groningen zijn nog maar zeventien paren. Dat er een vrijgezel rondhing was dus mazzel. Waarom nemen ze die ene plek bij Haack maar wat graag in? In de provincie zijn er toch al 205 nestkasten opgehangen. Is het een kwestie van tijd, en nóg meer aandacht voor een voedselrijke omgeving? Of is de concurrentie met andere hollenbroeders hier te groot? Dat laatste is niet zo waarschijnlijk. Wel treft de Groninger steenuilbeschermer Jan van 't Hoff in de broedtijd regelmatig uitgehongerde kerk- en ransuilen aan. Dat is een indicatie voor muizenschaarste.

Zijn de honkvaste steenuilen eenmaal verdwenen, dan zal het zelfs in een landschap vol nestkasten lang duren voor ze terugkomen. Zoals Van 't Hoff het zegt, zijn er 'hooguit nog enkele steenuiloses' Haacks erf is zo'n oase. Elders in Nederland worden honderden nestkasten bewoond door steenuilen. Wat hebben streken als de Achterhoek of de Betuwe wat Groningen niet heeft? Laten we de verschillende steenuil-landschappen eens onder de loop nemen.

AANTAL BROEDPAREN, PERIODE 1998-2000

De weidse Schermer oogt anders dan de meer gesloten Achterhoek; de Betuwe heeft weer een heel ander aanzien dan het Zeeuwse akkerlandschap. Al deze verschillende landschappen hebben gemeen, dat de steenuil zich er thuis voelt. Wat maakt deze landschappen voor steenuilen zo interessant? Elk landschap is eigenlijk een puzzel waarin de diverse wensen van de steenuil zich als stukjes aaneenrijgen. Is de puzzel compleet, dan maken de uilen een kans. Ontbreken er stukjes, dan wordt het moeilijk voor ze. Om te bepalen of een gebied voldoet, moeten we naar het landschap kijken door de ogen van de steenuil. Puzzelt u mee?

SCHERMER

Droogmakerijen als de Schermer in Noord-Holland herbergen aardige aantallen steenuilen. Dat verbaast zo op het eerste gezicht, want het is een open en grootschalig graslandgebied doorsneden met sloten. Het geheim schuilt in de erven. En dáár moet de steenuil (bijna) alles vinden. Kijk daarom eens, wat voor waardevols er voor de uil op het erf staat. Houd dat in stand, of neem aanvullende maatregelen om het de steenuil nog beter naar de zin te maken. Zijn er oude bomen met holten? Prima. Hang anders een nestkast op. Breek oude schuurtjes niet te snel af, of houd bij de verbouwing ervan rekening met de uilen. Het zijn namelijk steenuilplekken bij uitstek. Steenuilen jagen in de moestuin en boomgaard, rond schuren en langs singels en sloten. Een door schapen of ander kleinvee beweide veldje kan voor extra voer zorgen: muizen en grote insecten. De boerderijen in de Schermer zijn gebouwd op lage terpen, waar ook in natte perioden muizen te vangen zijn. Ook het omringende, open grasland biedt de uilen altijd wel wat te eten.

2 LANDSCHAPSPUZZELS

BETUWE

De Betuwe is een traditioneel bolwerk van de steenuil. Nog steeds, gelukkig, al is waakzaamheid geboden. Ook hier verandert het landschap, worden dorpen uitgebreid, en is van de fraaie hoogstamcultuur van weleer weinig meer over. Des te meer reden, om op en rond het erf eens te kijken, hoe we het de steenuil extra naar de zin kunnen maken. Een rommelig hoekje op het erf met allerlei schuil- en nestelmogelijkheden is een eerste vereiste. De steenuil kan daar een veilige broedplaats zoeken. Onder een schuurdakje, in een holle knotwilg langs de sloot, of in een nestkast. Een tweede voorwaarde is natuurlijk wel, dat er voedsel is te vinden. Op beweid gras, langs bermen en houtsingels. Denk ook aan de nodige paaltjes als uitkijkposten. Waar weide verandert in akkerland, bewijzen braakstroken goede diensten. Daar komen muizen, zangvogels en grote insecten op af, die weer steenuilen lokken. Bij boomkwekerijen kan het gebruik van bestrijdingsmiddelen een probleem zijn. Gelukkig zijn er kwekers die steeds meer overgaan op biologische bestrijding. Sommige gemeenten hebben er oren naar, om aan de rand van een dorp een hoogstamboomgaard – het geliefde steenuilendomein – in ere te herstellen. Dat zijn prima initiatieven. En daarbij moeten we natuurlijk zuinig omspringen met de hoogstamboomgaarden die

nog in de Betuwe te vinden zijn. Deze zijn nog steeds zeer in trek bij steenuilen, met name de holtes in oude fruitbomen vormen prima natuurlijke nestplaatsen.

Ook in de uiterwaarden vinden we wel steenuilen, vooral op de wat hoger gelegen delen waar ook muizen voorkomen. Knotbomen zorgen hier voor nestgelegenheid, en die zouden ook daarom regelmatig onderhouden moeten worden. Op de wat nattere delen doen ze zich tegoed aan regenwormen, maar dat is niet het meest ideale voedsel.

ACHTERHOEK

Mooie voorbeelden van kleinschalig cultuurlandschap vinden we in de Achterhoek. Steenuilen vinden hier op veel plaatsen precies wat ze nodig hebben. De afwisseling van singels, houtwallen, kleine akkers en weiden brengen voedsel en nestgelegenheid binnen handbereik. Veel boerderijen in de Achterhoek hebben nog schuurtjes en bijgebouwen. Juist deze gebouwen zijn voor steenuilen belangrijk als broed- en schuilplaats. Van oudsher broeden de uilen hier ook in holle bomen. Waar geschikte bomen of schuurtjes ontbreken, kunnen goed geplaatste

nestkasten een alternatief zijn.

Het vroegere boerenbedrijf bood vanzelf alles wat de steenuil nodig had. Veel boerderijen worden nu bewoond door liefhebbers van het buitenleven. De nieuwe bewoners kunnen met een beetje moeite de oude boerderijen voor uilen interessant houden. Het toverwoord is: variatie! Met een stukje gras, beweide met schapen of hobbydieren, creëren we een goed terrein om te jagen. Denk ook aan een 'overhoekje' met lang gras, eventueel wat graan. Ideaal voor muizen. Houten paaltjes zorgen voor de noodzakelijke uitkijkposten.

Wordt de schuur opgeknapt, of het dak vernieuwd? Zorg dan, dat broedgelegenheid blijft bestaan. En als het even kan, laat dan die oude, dode boom staan. Goed voor insecten en kleine vogels. En dat is weer voedsel voor uilen. In het kleinschalige Achterhoekse landschap vliegen juist in de periode dat de jonge steenuilen uit het ei kruipen, veel meikevers rond. De oudervogels maken daar dankbaar gebruik van en brengen in die periode veel meikevers naar hun hongerig kroost. Omdat meikevers zo'n belangrijke voedselbron zijn voor de opgroeiende jongen, moeten deze insecten waar het maar even kan niet bestreden worden.

Houtwallen zijn pareltjes voor flora en fauna op het erf. Houd ze in stand, of kijk waar ze weer aangelegd kunnen worden. Wat geldt voor de Achterhoek, geldt ook voor het Limburgse heuvelland en grote delen van de zandgronden in het oosten, midden en zuiden van ons land. Ook daar kan met weinig moeite veel bereikt worden voor steenuilen.

2 LANDSCHAPSPUZZELS

ZEEUWS VLAANDEREN

Ook in Zeeuws-Vlaanderen vinden we vaak grote landbouwpercelen met weinig interessante variatie voor de steenuil. De vogel moet het hier vooral hebben van boerenerven en rijen knotbomen langs dijken, waterlopen en wegen. In dat type landschap komen nog redelijke aantallen steenuilen voor. Dat neemt niet weg, dat er in Zeeuws Vlaanderen nog veel dankbaar werk te doen is voor de steenuil. Vooral in het oostelijk deel zijn in het verleden knotbomen massaal gerooid en hoogstamboomgaarden verdwenen. Waar dat mogelijk is, al is het op

kleine schaal, kan met herplant op termijn weer aardig steenuilbiotoop ontstaan. Nestkasten kunnen tussentijds het probleem van nestgelegenheid oplossen. Op uitgestrekte akkers heeft de steenuil weinig te zoeken. Dat wordt anders, wanneer aan akkerranden wordt gewerkt. Braakstroken van zo'n tien meter langs de akkerrand trekken een keur aan vogels, insecten en muizen. Steenuilen vinden daar een gedekte tafel. Overhoekjes van gras, met wat graan, vervullen ook zo'n rol. En dan natuurlijk de erven rond de vrijstaande huizen en boerderijen. Denk daar aan de variatie, zoals bij de vorige gebieden beschreven: houd de oude (hoogstam)bomen in stand, denk aan houtsin-gels, rommelhoekjes, schuurtjes en dergelijke. Ongeveer tweederde van de rond de 400 paar-tjes steenuilen in Zeeuws Vlaanderen broedt in het westelijke deel. De uil profiteert hier van de karakteristieke dijken, vaak beweid, met oude knotwilgen en knotpopulieren. De erven zijn hier veelal gesierd met wat rommelige hoekjes, een oud kippenhok, een kleine varkenstal of een oud wagenhuis. Hier is het voor de steenuil prima toeven. Zoveel mogelijk in stand houden dus, is hier het devies. Hetzelfde geldt voor de door Zeeuws Vlaanderen verspreid gelegen schuren van soms meer dan honderd jaar oud. Behalve prachtige monumenten in het land-schap zijn het ook ideale broed- en schuilplaat-sen voor de steenuil.

STEENUIL ZOEKT....

...VOEDSEL

Onder andere: veldmuis, bosmuis, regenworm, meikever en andere grote insecten, amfibieën, kleine vogels. Belangrijk zijn verder uitkijpaaltjes om vanaf te jagen.

...EEN NESTPLAATS

Onder andere: holle (knot)bomen, toegankelijke schuurtjes, nisjes onder bijvoorbeeld losse dakpannen, nestkasten.

...VEILIGHEID

Onder andere: schuilplekken in schuren en gebouwen, veilige plekjes om te zonnen, schuilplekken op de grond voor nog niet vliegvlugge jonge uilen, houtwallen, afgeschermd waterputten, emmers en andere open waterreservoirs. Probeer steenuilen uit de buurt van verkeer te houden!

Vrijwilligers van STONE (Steenuiloverleg Nederland) geven graag advies, hoe u rond uw huis de steenuil van dienst kan zijn. Neem daarvoor contact op met de contactpersoon van STONE in uw regio. Op de website van STONE is veel extra informatie te vinden (zie adres op pagina 31).

3 HELP DE STEENUIL AAN VOEDSEL

De belangrijkste overlevingsvoorwaarde voor steenuilen is eten. Hun prooien (insecten, muizen, wormen et cetera) vinden ze voor een groot deel in terreinen met de nodige variatie. Bijvoorbeeld een erf met afwisselend wat oude fruitbomen, een beweid veldje, een moestuin en muizenrijke bermen. Het zou voor steenuilen en een heleboel andere dieren prachtig zijn als er in de landbouw perceelranden braak gelegd worden, voor de steenuil bij voorkeur met afwisselend een strook ruig- en een strook kort gehouden gras. Eerherstel voor hagen en houtwallen en het knotten van wilgen verrijken landschap én steenuilbiotoop. Maar ook op het eigen erf kunnen boeren en buiten wonende burgers steenuilen ter wille zijn. Het sleutelbegrip: niet te netjes zijn.

GRAS

Een gevarieerde grasmat is goed voor prooidieren van steenuilen. Als u het gras niet telkens helemaal maait, maar om en om de helft, zorgt u voor variatie. In het langere gras zitten veel prooidieren, en in het kortere gras is het voor de steenuil goed jagen. Een afgelegen, grazig hoekje kunt u laten doorgroeien en alleen in de nazomer maaien. Als u het maaisel afvoert, verschaalt de grond en kunnen er de mooiste bloemen verschijnen. Goed voor vlinders en andere insecten.

Ongebruikte hoekjes kunt u voor de gras ook eens inzaaien met rogge. Daar zijn vinkachtigen, mussen en gorzen gek op en veldmuizen ook. En uilen zijn weer gek op muizen, met voor de afwisseling een mus of jonge spreeuw.

MEST EN BEWEIDING

Bemesting resulteert juist in een grasmat zonder veel bloemen. Als u het gras bemest,

De Ulenhoek bij Doesburg

overweeg dan eens stalmest in plaats van kunstmest. Stalmest is op termijn beter voor de bodem en het bodemleven. Daarvan profiteren steenuilen en andere dieren. Nog beter is compost – dat levert humus op.

Als u een paarden- of schapenwei heeft, kan uw land aantrekkelijk zijn voor steenuilen. Schapen- en paardenmest trekt insecten aan en waar begrazing het gras kort houdt kunnen steenuilen bij die insecten. Probeer ook hier een afwisseling te creëren van hoog en laag gras. Een omheining met houten paaltjes zorgt voor ideale uitkijkposten waarvandaan een uiltje op jacht kan.

Natuurlijke mest zorgt voor een gezond bodemleven met allerlei insecten. In de jongenfase zijn

Toen een keuterboer er in 1973 mee ophield, namen Wies en Peter Beersma zijn boerderijtje over. De Ulenhoek heette het hier. Peter, nu gepensioneerd dierenarts, maakte meteen een nestkast. En zo begon een hecht verbond van twee bezielden natuurmensen met de steenuil.

Er waren nog kleine weiderijen.

Alle burens hadden zoogkoeien, paarden waren er ook. En veel mest. “Net als weidevogels profiteren uilen van een goed bodemleven”, legt Peter uit.

Ze zagen de omgeving veranderen. De ene boer breidde uit, vele anderen hielden ermee op. De koeien die er nog waren, bleven steeds langer op stal. Maïsteelt werd mode.

Maar de steenuilen bleven. Dankzij Wies en Peter. Hun wat rommelige erf staat model voor de ideale steenuilbiotoop. Een paar details: “Paaltjes laten we zoveel mogelijk staan, dat zijn prima uitkijkposten. De ruige grasplekjes rondom zijn ideale muizenplekjes”, legt Wies uit. Ook de klimop tegen de voorgevel staat er niet zomaar. De mussen die erin schuilen, zijn aanvullend uilendieet. Verder kan de steenuil kiezen uit diverse kasten en allerlei schuil- en roestplekjes. En in de waterput drijft een houten frame, wat voorkomt dat steenuilen erin verdrinken. Peter wijst op een rommelige stapel dakpannen. “Een kleine moeie! Maar een prima winterplekje voor muizen!” Van de muis komt het op muizengif. Peter onderzoekt overleden steenuilen. “Wat blijkt? Er zit brodifacoum in, een uiterst giftig middel voor vogels. Verbieden dus!”

Hun erf zonder steenuilen zou ondenkbaar zijn. Ze genieten ervan! Wies: “Met de ene uil heb je beter contact dan met de andere. Ik was eens drie dagen weg. Toen ik me weer liet zien, keek de steenuil mij indringend aan. Alsof hij wou zeggen: ik heb je gemist!”

Het is eind maart, de schemering valt in. Het mannetje roept zachtjes *oep* vanuit de vervallen kippenschuur. Maar het vrouwtje laat zich niet verleiden. Het is nog iets te koud, op dit warme steenuilenerf.

3 HELP DE STEENUIL AAN VOEDSEL

---

insecten belangrijk voedsel. Plaatselijk worden eiwitrijke meikevers in enorme aantallen aan de uilskuikens gevoerd.

BLAD

In de herfst harken sommige mensen blad. Op het gras zijn dorre bladeren natuurlijk niet mooi en eronder kan mos verschijnen. Maar op de borders en onder de struiken is blad juist een goede bodembeschermer tegen vorst, wind en uitdroging. Bovendien blijven wormen en andere kruiers er in leven, bodemverbeteraars bij uitstek. Als u blad laat liggen scheelt dat tijd en werk en profiteren uw tuin zelf en allerlei tuinvogels ervan. Als dat geen win-win situatie is! Hetzelfde geldt voor uitgebloeide bloemen. Als u de vergeelde, holle stengels tot de lente laat staan, kunnen er insectjes in overwinteren. Allerlei soorten mezen weten die te vinden en wippen ze er met hun spitse snavel uit.

HEG

Heggen en hagen zorgen voor beschutting en privacy en zijn als voedsel-, nestel- en schuilplaats een paradijs voor menige vogel. Ook steenuilen houden ervan. Hagen en heggen moeten gesnoeid worden. Minder bewerkelijk zijn takkenbossen of takkenrillen van gesnoeid hout. Als u daar ruimte voor heeft, dan zorgt u voor een diertuin in optima forma! Bijvoeren van steenuilen is een hachelijke zaak, want het zijn wilde, schuwe vogels die liever zelf hun kostje bij elkaar jagen. Maar u kunt ze daar wel mee helpen door een muizenpiramide te bouwen. Dat is een anderhalve meter hoge piramide van takken. De ribben maakt u van lange takken. Onderin bevestigt u een rooster op zo'n dertig centimeter hoogte. Daarop legt u snoeihout, maar daaronder stro met wat graan-

korrels. Zo voert u niet de uilen maar wel hun prooiën: muizen en insecten. Als u een buis in de stapel snoeihout steekt, kunt u later nog eens een handje graan toevoegen.

In huis gruwet u misschien van insecten en muizen, maar in uw tuin zorgen ze voor een afwisselende vogelrijkdom. Als ze nu ook nog een geschikte plek vinden om te nestelen, krijgt u misschien een paartje steenuilen op uw erf!

UITKIJKPOSTEN

Tijdens de jacht maken steenuilen vaak gebruik van uitkijkposten van een tot anderhalve meter hoogte. Hier vandaan loeren ze naar beweging. Zodra ze een muis of kever zien duiken ze er direct op af. Ideale uitkijkposten zijn houten afrasteringspaaltjes. Met de moderne plastic prikstokjes kunnen ze niets. Met de aanplant van een enkele vrucht- of knotboom in een weide op wat afstand van uw erf bezorgt u de uilen een prima uitvalsplek tijdens de jacht.

3 HELP DE STEENUIL AAN VOEDSEL

---

4 HELP DE STEENUIL AAN EEN BROEDPLAATS

HOOGSTAMBOOMGAARDEN

Nog altijd broeden heel wat steenuiltjes in holtes van oude hoogstamfruitbomen zoals we die in de Betuwe en in Zuid-Limburg nog tegenkomen. Vooral oude appel-, peren- en notenbomen bevatten vaak geschikte broedholten, niet alleen in de stam maar ook in dikke zijtakken. Veel hoogstamboomgaarden zijn in de tweede helft van de twintigste eeuw uit het landschap verdwenen. Tegenwoordig worden ze echter lokaal weer aangeplant, behalve in genoemde gebieden bijvoorbeeld ook in de Achterhoek en in het gebied van de Kromme Rijn.

Staan er op uw erf walnoten-, peren-, en/of appelbomen? Dan heeft u een pré. Het snoeien ervan vergt wel enige kennis. Daarvoor kunt u terecht op internet of bij cursussen van Landschapsbeheer Nederland (zie adres pagina 31). Vooral oude bomen zijn bijzonder waardevol. Allerlei vogels broeden in de hollen, waaronder steenuilen. Holten ontstaan ook vaak in bejaarde knobomen.

KNOTTEN

Een paar knotwilgen verfraaien uw erf of weiland binnen de kortste keren. Als u een jonge wilgentak schuin afzaagt en ongeveer een meter in de grond steekt, schiet hij waarschijnlijk wortel. Zeker als u van het gedeelte dat vlak onder de grond zit, wat reepjes schors afpelt. In stevige grond kunt u een diep gat boren, van tien centimeter doorsnee, tot 75 centimeter onder het maaiveld. Laat aan de top wat takken groot worden, en snoei de rest weg. Als u dat elk jaar een keer doet, is de boom na vier jaar rijp voor de eerste knot. Na twee jaar herhaalt u deze actie, waarna eens in de drie tot zes jaar volstaat. Populieren, elzen of essen kunt u op dezelfde manier knotten. Als u meerdere knobomen heeft, is het goed om de knotcyclus te

variëren, zodat er altijd een paar met kruin zijn – dat ziet er mooier uit en is goed voor vogels.

STEEN

Steenuilen broeden ook in spleten op rotshellingen en in gebouwen – hun naam zegt het al. In boerenschuren en kippenhokken op het erf, of stallen en andere bijgebouwen op het land, ruïnes; overal kunnen steenuilen in broeden en schuilen. Schuurtjes hebben vaak de voorkeur boven nestkasten. Voorwaarde is dat het gebouw toegankelijk is, maar tegenwoordig zijn we, mede uit milieubewustzijn, juist kien op het dichten van alle tochtgaten. In een schuur met pannendak kunnen steenuilen hun ei kwijt, mits ze ergens naar binnen kunnen. Een plekje achter de onderste rij pannen is meestal favoriet. Ook een holte achter een uitgevallen muursteen wordt wel benut. Rieten daken zijn eveneens in trek bij steenuilen. Hetzelfde geldt voor golfplaten. De platen over de nok hoeven maar een beetje opgewipt te liggen of de kleine uiltjes persen zich erdoor.

Steengoed erf

In het Gelderse Lintelo hebben steenuil en kerkuil zich verbroederd. Ze gunnen elkaar hun plekje op het groene erf van het gezin Banser. “We kwamen hier zes jaar geleden en maakten met-

een kennis met de kerkuil. Die heeft zijn favoriete plekje onder de karschuur. In het voorjaar ontdekten we de steenuiltjes. Wat een prachtig verenpak!” Helma, de vrouw des huizes, vertelt enthousiast. “Ze broedden eerst in de deel, bij het dakgootje. In het tweede jaar kwam daar een steenmarter op bezoek. Ze nestelden toen opnieuw bij de slaapkamer, onder een kapotte dakpan!” Daarna volgden twee steenuilloze jaren. Een groot gemis. “Ons vrouwtje broedde bij de burens, iets verderop. Ik was stikjaloers!” Gelukkig kwamen ze terug, en ‘hokken’ ze nu al twee jaar in de oude kers voor het huis. Als Helma aardappels schilt, houdt ze door het keukenraam een oogje op de nestkast.

De hele familie heeft de steenuil in het hart gesloten. En omgekeerd zijn de steenuilen dankbaar voor alle voorzieningen om ze te behagen. “We hebben een houtwal aangelegd voor vogels, maar ook muizen voelen zich er thuis. Zelfs reeën zoeken er soms dekking. Hier in de regenbak liggen stenen tot vlak onder het waterniveau. Als er een steenuil in valt, kan hij er weer uitklauteren. En kijk, daar hebben we nieuwe fruitbomen geplant, hoogstammen.”

“Je maakt leuke dingen mee, je gaat extra opletten en observeren. Hoe de oudervogel een jong leert wormen zoeken, bijvoorbeeld. En als we buiten zijn, volgt de steenuil ons kritisch vanuit de dakgoot. Kijken we even op, dan verschuilt hij zich snel. Wat later zie je die gele kijkers weer boven het dakgootje!”

Als ze in mei de uilskuikens komen ringen, dan is Helma erbij. Desnoods een dag vrij van haar personeelswerk. Want het zijn toch ook een beetje haar jongen! De steenuilen in Lintelo hebben het hier steengoed!

4 HELP DE STEENUIL AAN EEN BROEDPLAATS

NESTKAST

Steenuilen maken ook gebruik van speciale nestkasten. Deze zijn te koop bij onder meer Vogelbescherming. Ze zijn ook goed zelf te maken. Daarvoor staan op de website van STONE aanwijzingen en er zijn handleidingen te bestellen. Het zijn vaak lange, fikse kasten, bijvoorbeeld zeventig bij twintig bij twintig centimeter. De ingang bestaat uit twee schotten op tien centimeter afstand achter elkaar, met ronde openingen erin van hooguit zeven centimeter doorsnee, die ten opzichte van elkaar verspringen. Zo ontstaat een soort sluis waarachter het donker blijft. De kasten zijn dan bovendien minder aantrekkelijk voor eventuele nestkrakers als kauwen. Omdat steenuilen zelf geen nestmateriaal aanleveren, is wat vochtabsorberend strooisel achterin de 'nestkamer' aan te bevelen. Dit kan elk najaar worden ververs.

Plaats de kast in een boom of aan/in een gebouw, schuur of stal. Zorg zo mogelijk voor een 'uitloop' onder de nestkast (plateautje, bevestiging op dikke tak); bij het verlaten van hun nest vallen de jonge uilen dan niet meteen naar beneden. Het is aan te bevelen, de kast te plaatsen met advies van STONE. De steenuil-specialisten weten uit ervaring welke plekken het meest kansrijk zijn.

De invliegopening moet voor de uilen goed bereikbaar zijn. Obstakels als dicht bladerdek of gesloten staldeuren worden door de uilen niet gewaardeerd. Let erop dat de kast niet in de volle zon hangt, ook niet tijdelijk. Te hoge temperaturen kunnen funest zijn voor eieren en jongen. De hoogte waarop de nestkast hangt is niet zo belangrijk maar probeer tussen de twee en zes meter te blijven.

Voor meer informatie zie website STONE.

5 HELP DE STEENUIL MET UITKIJKEN

SCHUILPLAATS

Schuilplaatsen zijn op veel erven nog wel te vinden: een stapel stenen of dakpannen, een berg rasterpalen, een leegstaand hok, een stapel planken, hout voor de openhaard of pallets is voldoende. Volwassen steenuilen zitten overdag graag op beschutte plekken, vanwaar ze een goed zicht hebben op de omgeving. Bij zonnig weer zitten ze vaak op hun favoriete plekje. Bijvoorbeeld op de nok van het dak, achter een uilenbord of lekker uit de wind in de knot van een knotboom. Als er steenuilen op het dak zitten, kan de schoorsteenpijp een gevaar zijn. Een stukje gaas erop houdt hen buiten en meteen ook kauwtjes en spreuwen.

Pas uitgevlogen uilskuikens verstoppen zich wel in konijnenholen en droogstaande drainagepijpen. De eerste dagen kunnen ze nog niet vliegen. Schuilplekken waar katten en marters niet bij kunnen zijn dan belangrijk. Een omgekeerd kistje met een kleine opening en een paar stenen erop of een regenpijp die u in het gras vlakbij de nestplaats legt bieden veiligheid. De grotere bosuil kan ook een gevaar zijn. Eten en gegeten worden – dat hoort er nou eenmaal bij. Maar wat schuilgelegenheid zullen de steenuilen zeker waarderen.

VERKEER

Paaltjes staan vaak langs de weg en soms is de wegberm de enige plek waar nog muizen zitten. De laag vliegende steenuilen zijn geen partij voor rijdende auto's. Auto's zijn één van de belangrijkste doodsoorzaken van steenuilen. Als u aan een drukke weg woont, kunt u voorzieningen voor steenuilen daarom beter zo ver mogelijk van de weg af aanbrengen.

STONE

Om de teloorgang van dit koddige uiltje tegen te houden is in maart 1997 het Steenuilenoverleg Nederland opgericht, kortweg STONE. STONE is een platform voor plaatselijke en provinciale steenuilwerkgroepen en werkt nauw samen met andere natuurorganisaties, zoals SOVON Vogelonderzoek Nederland, Vogelbescherming Nederland en Landschapsbeheer Nederland. Samen met deze organisaties lanceerde STONE in 1999 het Actieplan Steenuil. Met onderzoek, bescherming en voorlichting trachten de partijen de steenuil weer volop perspectief te bieden. De komende jaren krijgt de steenuil zelfs extra aandacht. De partijen spannen zich dan in om meer mensen te betrekken bij de bescherming van steenuilen. Met voorlichting op maat en concrete verbeteringen worden erven geschikt gemaakt en geschikt gehouden voor steenuilen en andere erfbewoners.

Sinds de oprichting zijn al vele successen geboekt. Zo is er een actief netwerk van vrijwilligers en zijn vele buitenbewoners enthousiast gemaakt voor de steenuil. De steenuil weet zich inmiddels verzekerd van honderden nestkasten. Voedselkeuze, broedsucces en verspreiding worden nauwgezet onderzocht, en de resultaten worden vertaald naar beschermingsmaatregelen in de praktijk. Maar bovenal blijft bescherming een zaak van mensen! Helpt u mee, het de steenuil naar de zin te maken? Samen met u bekijken de STONE-vrijwilligers graag, wat u op uw erf voor de steenuil kan doen!

5 HELP DE STEENUIL MET UITKIJKEN

VERDRINKING

Water – een drinkbak is voor alle vogels fijn, óók voor steenuilen. Maar in een drinkbank, teil of badkuip kan een uil verdrinken. Een plank die van de rand in het water steekt, een stapel stenen of een stuk textiel kan een te water geraakte uil een ontsnappingsroute bieden.

GIF

Een niet zo zichtbaar, maar dodelijk gevaar voor steenuilen is vergif. Vergif dat ze via insecten en vooral muizen binnen krijgen (zie interview pagina 11). Door gif versufte of gedode muizen zijn immers een makkelijke prooi. Moeten er in bijvoorbeeld een graanopslag toch muizen bestreden worden, dan is daar een kistje voor in te richten, waar de muizen met voer in gelokt worden. In een donker hoekje met stro zullen ze zich terugtrekken om te sterven, onbereikbaar voor steenuil (en voor uw kinderen en huisdieren).

Uilen in nood?

Levende jonge vogels Jonge steenuilen verlaten na 30 à 35 dagen het nest. Ze zijn dan nog niet vliegvlug en scharrelen vaak wat hulpeloos op de grond. Wees gerust, de oudervogels zijn in de buurt en zorgen nog volop voor hun jongen. Zorg dat ze op de grond een schuilplaats kunnen vinden. Zet ze eventueel op een tak.

Gewonde steenuil Vindt u een gewonde steenuil, bijvoorbeeld aangereden door een auto? Breng alléén gewonde/zieke uilen naar een naburig vogelasiel.

Kijk voor adressen op www.vogeltrekstation.nl/vogelasielen of bel het Vogelinformatiecentrum van Vogelbescherming, 030 – 693 7700.

Dode steenuil Doe de gevonden uil zo snel mogelijk in een plastic zak in de diepvries en neem contact op met het meldpunt Dode Steenuilen, tel. 0313 – 472 497. Is de steenuil geringd? Stuur de ring op naar het Vogeltrekstation Arnhem (adres pagina 31) met alle relevante informatie over vinddatum, vindplaats en mogelijke doodsoorzaak.

5 HELP DE STEENUIL MET UITKIJKEN

---

6 STEENUILMYTHEN

Oog-in-oog staan met een vijftienduizend jaar oude steenuil? Dat kan in een grottenstelsel in het Franse Ariège. We zien daar een intrigerende rotstekening van de uil. De fascinatie voor de uil is van alle tijden. Vaak in negatieve zin. Zo noemt God in het bijbelboek Leviticus (11:13-17) de onreine schepselen op: 'En van het gevogelte zult gij deze verfoeien, zij zullen niet gegeten worden: [...] de steenuil, en het duikertje, en de schuifuit.' De Romeinen wisten geen raad met het mysterieuze leven van steenuilen – en andere nachtdieren – en zagen ze als demonen. Alleen door het geloof of met behulp van priesters waren ze te verslaan.

Omdat de nachtvogel overdag weinig ziet, stond de steenuil in de Middeleeuwen symbool voor blindheid, en daarmee voor dwaasheid en bedrog. Door de eeuwen heen is de steenuil ook geassocieerd met de dood. Volgens een Spaanse legende zou de steenuil ooit het mooist gezongen hebben van alle vogels. Maar sinds hij getuige was van de dood van Christus, schuwt hij het daglicht en herhaalt eindeloos: 'cruz, cruz', Spaans voor kruis. En zo ontstond de Europese mythe, dat een roepende uil de dood aankondigt. Tot eind zeventiende eeuw was de steenuil op Nederlandse schilderijen en prenten vaak

Ronde van de Betuwe

afgebeeld naast een brandende kaars. Dit verzinnebeeldde het gezegde dat de blinde ook bij licht niets ziet.

Maar gelukkig zag niet iedereen steenuilen als dom of demonisch. In het oude Griekenland stonden ze juist in aanzien. De steenuil, vaak afgebeeld op een stapel boeken, was er symbool van wijsheid en werd geassocieerd met Athene. Zij was de dochter van oppergod Zeus en godin van de wijsheid, kunst en wetenschap. Hieraan dankt de steenuil zijn wetenschappelijke naam *Athene noctua*, Athene van de nacht. Er nestelden veel steenuilen tussen de rotsen van de Akropolis, de thuisbasis van de godin Athene. 's Nachts vlogen de uilen uit en de volgende dag vertelden zij haar alle nieuwtjes.

Op oude Griekse munten staat de beeltenis van de godin Athene, op de keerzijde die van de uil Athene. Op het hoogtepunt van de Griekse beschaving waren deze munten wereldwijd een gewaardeerd betaalmiddel. Om een Griekse munt met een afbeelding van een steenuil te zien, hoeven we echter geen schatgraver of verzamelaar te zijn. De uil staat ook fier op de achterkant van de huidige Griekse euromunt.

Van februari tot juni fietst Frans Jacobs (op de foto rechts) zijn ronde van de Midden-Betuwe. Dan gaat deze regiocoördinator van Stone in het donker op pad om steenuilen te inventariseren. Zo'n tachtig paartjes zijn er in zijn regio van 55 vierkante kilometer. Daarmee is het één van de betere steenuilgebieden van ons land.

"Ik rolde er vanzelf in toen ik in Opheusden kwam wonen, in 2001. Mijn huis ligt in een steenuilterritorium. Je raakt geïnteresseerd, gaat er wat over lezen, en voor je het weet ben je aan het onderzoeken en beschermen." Hier spreekt een ecooloog in hart en nieren. De Betuwe kent hij inmiddels op z'n duimpje. En veel bewoners. Zoals Bart van de Sluis, boomkweker in Opheusden (op de foto links). Op zijn erf voelen de steenuilen zich al decennia lang thuis. "Vroeger was dat zo vanzelfsprekend, dat je er nauwelijks acht op sloeg", zegt Bart. "Nu zijn we ons er veel bewuster van, zeker ook door Frans. Je weet dat het een bijzondere vogel is. En daar houd je graag rekening mee." Sinds een steenuil jammerlijk verdronk in een emmer water, neemt Frans tijdig maatregelen. Emmertjes en teiltjes met water zijn dus taboe. Als de jonge steenuilen het nest verlaten, zijn ze ongeveer een week vrij hulpeloos. Ze moeten dan goede dekking kunnen vinden. "Die betonnen platen achter de schuur moeten eigenlijk weg. Maar we laten ze staan, omdat de jongen zich erachter goed kunnen verschuilen!" Een sympathiek gebaar van Bart. Ook voor de bedrijfsvoering zal de steenuil goedkeurend knikken. Want waar mogelijk worden biologische middelen ingezet, zoals roofmijt tegen roestmijt. Hoe minder bestrijdingsmiddelen, hoe groter de steenuil-dis. En aan uitkijkposten al helemaal geen gebrek. Elk boompje weet een forse bamboe aan zijn zij. De steenuil zit er graag op. Om te zien, dat het hier goed is.

ADRESSEN EN WEBSITES

STONE Steenuilenoverleg Nederland

Contactadres: Pascal Stroeken

De Kistemaker 12, 1852 GW Heiloo

stone@steenuil.nl

Kijk voor de actuele adressen van de regiocoördinatoren op: www.steenuil.nl>>regio's

Vogelbescherming Nederland

Postbus 925, 3700 AX Zeist

030 – 693 7700

info@vogelbescherming.nl

www.vogelbescherming.nl

SOVON Vogelonderzoek Nederland

Rijkstraatweg 178, 6573 DG Beek-Ubbergen

024 – 684 8111

info@sovon.nl

www.sovon.nl

Landschapsbeheer Nederland

Postbus 9756, 3506 GT Utrecht

030 – 2345 010

www.landschapsbeheer.nl

Klik op de link 'in de provincie' voor adressen van de provinciale organisaties Landschapsbeheer. Deze provinciale organisaties geven advies over aanleg en beheer van kleine landschapselementen zoals houtwallen, informeren over de subsidiemogelijkheden en kunnen helpen bij nestkasten.

Vogeltrekstation Arnhem

Postbus 40, 6666 ZG Heteren

www.vogeltrekstation.nl

Meldpunt Dode Steenuilen

0313 – 472 497

Stoned van de steenuil

Ze ontmoetten elkaar in 1986 bij de Achterhoekse vogelwerkgroep, Ronald van Harxen (r) en Pascal Stroeken (l). En ze raakten verslaafd aan de steenuil. Die gedeelde passie voor een fascinerende vogel smeedde een ijzersterke band. Dat ze beiden actief

zijn in STONE spreekt vanzelf. Pascal woont inmiddels in Heiloo. Maar dat belet hem niet in het broedseizoen elk weekend naar Winterswijk te reizen. Om met Ronald steenuilen te onderzoeken en beschermen. Ronald: "We bezoeken tientallen steenuiladressen in de Zuidoost-Achterhoek. We controleren de nesten, adviseren, doen broedbiologisch onderzoek en houden contact met de bewoners. De mensen zijn heel enthousiast, dat motiveert ons geweldig."

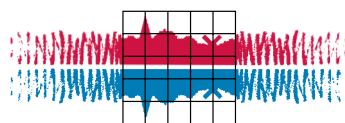
De steenuil zélf werkt ook mee. Het doet je natuurlijk wel wat, als je een vrouwtje steenuil maar liefst vijftien jaar kunt volgen. Dankzij het ringonderzoek. Zij broedde in die periode 51 eieren uit, en bracht tenminste dertig jongen groot. Of je klimt naar een nesthol, en er springt een net door de uil gevangen kikker uit!

"Wat ook aanmoedigt, is dat wij veel van de mensen leren", vult Pascal aan. "Bijvoorbeeld dat ze jonge uilen aantreffen in houtstapels of droogliggende drainagepijpen, waar ze dekking zoeken. Of in konijnenholen. Met dat soort ervaringen kunnen wij anderen weer adviseren over het belang van schuilplekken. Jonge steenuilen verlaten vaak al het nest als ze nog niet vliegvlug zijn. Goede schuilplaatsen zijn dan van groot belang voor belagers als katten of marters." Sinds enkele jaren volgen ze een nest met een filmcamera. Dat levert een schat aan gegevens op voor hun voedselonderzoek. Op deze plek worden soms in een paar uur tijd vele tientallen meikevers voor de uilskuikens aangevoerd. Dat menu lijkt te bevallen. Dit paartje steenuilen brengt steeds vier tot vijf jongen groot. Waar elders meikevers schaars zijn en de jongen slechts waterige regenwormen krijgen, is het broedsucces veel lager. De eiwitrijke meikevers lijken dus van groot belang voor een succesvolle reproductie. Zo is er voor Ronald en Pascal heel veel te onderzoeken. En te genieten.

Vogels beschermen is teamwork. Neem de steenuil, een bedreigde vogel van de Rode Lijst. Vier organisaties voor vogels, natuur en landschap werken samen, om het deze typische 'boervogel' beter naar de zin te maken. Nestgelegenheid, voedsel en schuilplekken, daarmee kunnen we de soort een goed handje helpen. De steenuil profiteert dankbaar van – soms hele simpele – maatregelen op het erf. U leest erover in deze brochure. Helpt u mee, ons platteland weer steenuilvriendelijk te maken? En wie weet, komt er een steenuil rond uw huis broeden. Eén waarschuwing: u raakt bijzonder aan ze verknocht!

Deze brochure is een gezamenlijke productie van:

Landschapsbeheer Nederland

STONE
Steenuilenoverleg
Nederland

